

1.12.2010

Dnro 966/4/09

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

HAASTAMISMENETTELYÄ KOSKEVA PÄÄTÖS

1

KANTELU

A arvosteli 18.3.2009 kirjeessään Toijalan kärjäoikeuden haastemies B:n menettelyä. A soitti B:lle 17.3.2009 jutusta, jossa A oli asianomistajana (- - -). A oli aikaisemmin saanut 20.10.2008 tekstiviestitse ilmoituksen 21.10.2008 suunnitellun pääkäsittelyn peruuntumisesta vastaajan haastamattomuuden takia. A tiedusteli puhelimitse asian käsittelyn tilaa, mutta kantelun mukaan haastemies ei antanut mitään tietoja haasteen toimittamisesta ja kyseisestä asiasta.

Lisäksi A arvosteli haastemiehen menettelyä eräässä toisessa asiassa, jossa A oli asianomistaja. B ilmoitti tuossa asiassa hänelle tekstiviestitse "[Kantelijan nimi] teitä koskeva haaste on noudettavissa toijalan poliisiasemalta auki ark. 9-15.00 läh haastemies [haastemiehen sukunimi]".

Kantelijan mielestä tiedoksianto pitäisi suorittaa kirjallisesti tai suoraan asianomistajalle.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Oikeusohjeet

Oikeudenkäymiskaaren (jäljempänä OK) 11 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan kun tuomioistuin tai virallinen syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle: 1) postitse saantitodistusta vastaan; tai 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta.

OK 11 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai voidaan pitää ilmeisenä, että sitä ei saada toimitetuksi 3 tai 3 b §:ssä tarkoitetulla tavalla, tai jos siihen on muu painava syy, tiedoksiannon toimittaa haastemies henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle tai jollekin 7 §:ssä tarkoitetulle henkilölle.

OK 11 luvun 7 §:ssä säädetään niin sanotusta sijaistiedoksiannosta, jonka mukaan tiedoksianto voidaan suorittaa siten, että asiakirjat luovutetaan esimerkiksi jollekin samaan talouteen kuuluvalla, tai luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle. Menettelyn edellytyksenä on se, että henkilön voidaan ilmenneiden seikkojen perusteella olettaa välttelevän tiedoksiantoa.

OK 11 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tiedoksi annettava asiakirja luovutetaan tiedoksiannon vastaanottajalle alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Säännöksen 2 momentin mukaan, jos muun tiedoksi annettavan asiakirjan kuin haastehakemuksen, vastauksen tai kirjallisen lausuman jäljentäminen on vaikeaa tai asiakirjan laajuuden vuoksi epätarkoituksenmukaista, tuomioistuimien voi päättää, että aineisto pidetään asianosaisen nähtävänä tuomioistuimen kansliassa. Ilmoitus tästä on liitettävä tiedoksi annettavaan asiakirjaan.

Viimeksi mainitun lainkohdan esitöiden mukaan kuvattu tiedoksiantotapa voidaan käyttää annettaessa tiedoksi oikeudenkäyntiasiakirjan liiteaineisto, esimerkiksi vaikeasti jäljennettävät kartat tai piirroukset (HE 16/1990 vp s. 14). Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että lainkohta ei mahdollista haastehakemuksen tiedoksi antamista kuvatulla tavalla (ks. Frände, Dan teoksessa: Prosessioikeus, Oikeuden perusteokset, 2007, s. 882).

3.2

Selvitysten sisältö

Haastemies B kertoi saaneensa A:lta puhelinsoiton 17.3.2009 kesken tiedoksiantomatkaa. A tiedusteli asian edistymistä vastaaja X:n haastamisen osalta. Asian tiedoksiannot oli kirjattu haastemiesjärjestelmään 14.8.2008. Tiedoksiantoasiakirjat palautuivat estemerkinnoin 21.10.2008, minkä jälkeen B pyysi vastaajana olleelle X:lle etsintähaastekuulutuksen.

Asianomistajana olevalle A:lle oli lähetetty tekstiviesti puhelinnumeroon, jonka hän oli itse antanut poliisille. Tekstiviestinä lähetetystä kutsusta kävi ilmi, että haaste on noudettavissa Toijalan poliisin palvelupisteestä, missä A kävikin 18.8.2008. Silloin hänelle annettiin asiakirjat tiedoksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetysti.

Haastemies B kertoi, että hän ei ole ollut tekemisissä asian - - - kanssa 21.10.2008 jälkeen. Hän ei tästä syystä voinut tietää, missä vaiheessa asia oli kantelijan soiton aikana 17.3.2009. B ei voinut selvittää asiaa puhelimesta kesken autolla ajon.

Haastemies B kertoi, että hänen kokemuksensa mukaan tekstiviestitse lähetetty kutsu saapua noustamaan haaste on nopein ja halvin yhteydenotto tapa tiedoksisaajiin asioiden tiedoksi antamiseksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetyllä tavalla.

Laamanni totesi lausunnossaan, että asianomistaja A oli saanut tiedoksi kutsun 21.10.2008 järjestettäväksi suunniteltuun pääkäsittelyyn 18.8.2008 Pirkanmaan poliisilaitoksen Akaan palvelupisteessä. Vastaajana ollutta X:ää ei kuitenkaan ollut saatu haastetuksi, joten pääkäsittely peruutettiin ja uudeksi käsittelypäiväksi määrättiin 18.12.2008. X:ää ei saatu haastetuksi tuohonkaan pääkäsittelyyn, joka jouduttiin peruuttamaan. Vastaaja saatiin sittemmin haastetuksi 18.3.2009 ja uusi kutsu saapua 3.6.2009 pääkäsittelyyn on annettu tiedoksi A:lle 17.4.2009 samassa paikassa kuin edellisenkin kutsu.

3.3

Kannanotto

Asiakirjaselvityksen valossa käsillä olleen rikosasian vastaajan haastamisessa on ollut ongelmia, kun pääkäsittely on jouduttu peruuttamaan useita kertoja. Asian tiedoksiantojen olleessa haastemies B:n hoidettavana Toijalan käräjäoikeus joutui peruuttamaan kolme suunniteltua pääkäsittelyä (11.6., 9.7. ja 21.10.2008) vastaajan joko jäätyä pois tai siksi, ettei tätä ollut tavoitettu uutta haastamista varten.

Käräjäoikeus on joutunut näissä tilanteissa ilmoittamaan muille asianosaisille ja lautamiehille, ettei oikeuteen tarvitse saapua pääkäsittelyn peruuttamisen takia. Rikosasian vastaajaa ei saatu haastetua myöskään 18.12.2008 istuntoon.

Toijalan käräjäoikeus järjesti asian pääkäsittelyn 3.6.2009, johon vastaaja saatiin kutsuttua ja jossa vastaaja oli henkilökohtaisesti läsnä. Käräjäoikeus oli yhdistänyt rikosasiat - - - ja - - - samaan käsittelyyn. Kantelija oli asianomistajana viimeksi mainitussa törkeää pahoinpitelyä koskevassa asiassa.

Totean, että oikeudenkäymiskaaren tiedoksianto koskevat säännökset lähtevät siitä, että asianosaiselle tulee antaa tiedoksi haasteasiakirjat kokonaisuudessaan joko alkuperäisinä tai kopioina. Asianosaisen oikeusturvaintressit edellyttävät yksityiskohtaista tiedonsaantia vireille tulevasta asiasta.

Käsillä olevassa asiassa asianomistaja A on kutsuttu todisteellisesti rikosasian pääkäsittelyyn. Kantelun perusteella arvioitavaksi tulee kysymys siitä, onko kutsun ja asiakirjojen tiedoksianto tapahtunut asianmukaisesti ja laillisesti, kun asiassa ei ole käytetty OK 11 luvun pääsääntöisiä tiedoksiantotapoja eli saanti- tai vastaanottotodistuksella tapahtuvaa tiedoksiantoa.

Haastemiestiedoksianto on laissa toissijaiseksi säädetty menettely. Sitä on tarkoitettu käytettävän tilanteissa, joissa tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai joissa voidaan pitää todennäköisenä, että sitä ei saada toimitetuksi postitiedoksiantona, tai jos siihen on muu erityinen syy (ks. HE 123/2009 vp s. 3).

Haastemies toimittaa tiedoksiannon henkilökohtaisesti tiedoksiannon vastaanottajalle. Jos tämä ei onnistu, tiedoksianto voidaan toimittaa niin sanottuna sijaistiedoksiantona (OK 11 luvun 4 §). Sijaistiedoksiannossa tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat jollekin kohdehenkilön kanssa samaan talouteen kuuluvalle tai, jos hän harjoittaa liikettä, jollekin hänen palveluksessaan olevalle. Jollei ketään näistä henkilöistä tavata, tiedoksianto voidaan toimittaa luovuttamalla asiakirjat paikalliselle poliisiviranomaiselle. Haastemiehen on lähetettävä sijaistiedoksiannosta postitse ilmoitus tiedoksiannon vastaanottajalle hänen osoitteellaan (OK 11 luvun 7 §).

Muun kuin haasteen tiedoksianto voidaan suorittaa myös tavallisena postitiedoksiantona asianosaisen tuomioistuimelle ilmoittamaan osoitteeseen (OK 11 luvun 3 a §). Tällaiset tiedoksiannot voidaan toimittaa asianosaiselle tiedoksi myös sähköisenä viestinä hänen ilmoittamallaan tavalla (ks. HE 123/2009 vp s. 4).

Kuitenkin jos asianosainen määrätään saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti tai muuten suorittamaan jotakin henkilökohtaisesti, on asiakirja annettava hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi joko todisteellisena postitiedoksiantona tai haastemiestiedoksiantona (OK 11 luvun 16 §:n 4 momentti).

Totean, että käräjäoikeuksilla ja niiden haastemiehillä on harkintavaltaa siinä, mitä laissa säädettyä tiedoksiantotapaa on kussakin tapauksessa tarkoituksenmukaista käyttää. Käräjäoikeuksien välillä on huomattavia eroja siinä suhteessa, missä määrin haastemiestiedoksiantoa käytetään.

Minulle annetussa selvityksessä ei tuoda ilmi sitä, onko haastemies B:llä ollut tietoa siitä, onko todisteellista postitiedoksiantoa aikaisemmin käytetty kantelijan kohdalla ja jos on, ovatko tällaiset tiedoksiannot onnistuneet. Selvityksessä ei viitata siihen, että asiassa olisi tarkoitettu soveltaa OK 11 luvun 7 §:n mukaista sijaistiedoksiantoa, eikä tuoda esille seikkoja, joiden valossa tällaisen poikkeukselliseksi tarkoitettun menettelyn käyttäminen olisi ollut sallittua. Selvityksessä ei tuoda esille myöskään

sitä, onko tiedoksi annettujen asiakirjojen jäljentäminen ollut vaikeaa tai epätarjoituksenmukaista OK 11 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoittamalla tavalla. Tämä säännös ei tosin ylipäätään mahdollista asiakirjojen nähtävänäolomenettelyä muun muassa haastehakemuksen kohdalla.

Haastemies B:n käyttämästä tiedoksiantomenettelystä ei ole nimenomaisesti säädetty laissa. Sinänsä puhelimen käyttö haastemiehen työssä on mahdollista ja epäilemättä usein myös tarkoituksenmukaista. Puhelinyhteydenotot ovat käsitykseni mukaan tavallisia ja niitä käytetään muun muassa siitä sopimiseksi, miten tiedoksianto toimitetaan. Puhelintiedot voivat myös auttaa haastemiestä päättämään sovellettavasta tiedoksiantotavasta. Puhelimen lisäksi muidenkin sähköisten viestintävälineiden kuten sähköpostien ja telefaksien käyttö on mahdollista. Myös tekstiviestien käyttämistä voidaan pitää haastemiehen työssä mahdollisena.

1.6.2010 voimaan tulleen OK 11 luvun muutoksen myötä niin sanottua puhelintiedoksiantoa voidaan käyttää yleisenä tiedoksiantotapana. Tämä säännös ei ole ollut voimassa vielä kantelussa tarkoitettuna aikana.

Tässä tapauksessa haastemies näyttää ikään kuin ”ulkoistaneen” tiedoksiantotehtävän poliisiviranomaisen ja tiedoksiannon kohteen itsensä hoidettavaksi. Poliisilaitoksella tiedoksiannon on suorittanut tehtävään määräyksen saanut toimistosihteeri. Kuten sanottu, tiedoksiannon todisteellisyydestä ei sinänsä ole epäselvyyttä. Minulla ei myöskään ole aihetta epäillä sitä haastemies B:n selvityksessään esittämää, että tekstiviestitse lähetetty kutsu saapua noutamaan haaste on nopea ja halpa yhteydenottotapa.

Tällainen menettely ei kuitenkaan perustu nimenomaisesti lakiin. Laki lähtee siitä, että ensisijaisesti tiedoksiannettavat asiakirjat tulisi lähettää postitse OK 11 luvun 3 §:ssä säädettyin tavoin. 4 §:n mukainen haastemiestiedoksianto on asetettu laissa toissijaiseksi menettelytavaksi, jonka käyttämiselle tulee olla lainkohdassa mainitut perusteet.

Nähdäkseni nyt käytettyä menettelytapaa voidaan pitää tiedoksiannon kohteen kannalta postitiedoksiantoa raskaampana ja vaivalloisempana, kun hän joutuu hakemaan asiakirjat toisen viranomaisen hallusta. Erityisesti vastaanottotodistusmenettelyyn verrattuna nyt käytetty tiedoksiantotapa on asianosaisen kannalta rasittavampi ja mahdollisesti myös asianosaiselle erillisiä noutokustannuksia aiheuttava.

Katson, että asian tiedoksiantomenettely ei ole ollut lainmukainen. Saatan haastemies B:n tietoon vastaisen varalle käsitykseni tiedoksiannoissa sovellettavien menettelytapojen edellytysten huolellisesta noudattamisesta.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen haastemies B:n menettelystä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.